

IMPACTUL PANDEMIEI COVID -19 ASUPRA NOII ORDINI MONDIALE

Svetlana CEBOTARI

Doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar
Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative,
Departamentul Relații Internaționale, Republica Moldova
e-mail: svetlana.cebotari@mail.ru
<https://orcid.org/0000-0001-9073-104X>

Actualmente, asistăm la o realitate condiționată de prezența virusului COVID-19, care are repercursiuni atât de moment, dar și de durată asupra întreg sistemului de relații internaționale în general, cât și a comportamentului statelor în particular. Tocmai din acest motiv și deoarece noul virus cunoaște o evoluție dinamică în timp și spațiu, este necesară o cercetare a impactului său nu doar din perspectiva biogenetică, dar și din perspectiva altor domenii, inclusiv cel al relațiilor internaționale.

Evenimentele la care asistăm în prezent sunt provocări serioase, pentru a ține pasul cu mutațiile care au loc pe arena internațională, în special cu cele din sfera virusologiei. Așa cum pe parcursul și altor epidemii, virușii care le provoacă se vor schimba și vor apărea, un lucru rămâne constant: mereu acestea vor influența nu doar relațiile interumane, dar vor determina noi realități în sistemul relațiilor internaționale.

Prezentul articol are drept scop de a scoate în evidență principalele repercursiuni ale noului virus COVID-19 asupra sistemului de relații internaționale, inclusiv asupra Noii Ordini Mondiale.

Cuvinte-cheie: *pandemie, impact, stat, politică, coronavirus, relații internaționale, Noua Ordine Mondială.*

THE IMPACT OF THE COVID -19 PANDEMIC ON THE NEW WORLD ORDER

Currently, we are witnessing a conditional reality imposed by the COVID-19 pandemic presence, with both immediate and long-lasting repercussions on the international system as a whole and on the behavior of each state. For this reason and because the new virus has a dynamic evolution in time and space, a research of its impact is needed not only from a biogenetic perspective, but also in the context of other fields, including the international relations realm.

The events we are witnessing at present are serious challenges to keep up with transformations taking place on the international arena, especially those in the field of virology. As epidemics over time, viruses that cause them change and occur, constant remains only the fact that they will always influence not only interpersonal relations, but will impose conditions for new realities in the system of international relations.

This article aims to highlight the main repercussions of the new COVID-19 outbreak on the system of international relations, including on the New World Order.

Keywords: *pandemic, impact, state, politics, coronavirus, international relations, New World Order.*

IMPACT DE LA PANDÉMIE DE COVID-19 SUR LE NOUVEL ORDRE MONDIAL

Actuellement, nous assistons à une réalité conditionnée par la présence du virus COVID-19 qui a des répercussions à la fois momentanées et durables sur la formation du Nouvel Ordre Mondial, sur l'ensemble du système des relations

internationale en général, et le comportement des États en particulier. C'est précisément pour cette raison et parce que le nouveau virus a une évolution dynamique dans le temps et dans l'espace, il est nécessaire de rechercher son impact non seulement dans une perspective biogénétique, mais aussi dans la perspective d'autres domaines, y compris le domaine des relations internationales.

Les événements auxquels nous assistons actuellement sont des défis sérieux, pour suivre les changements qui se produisent sur la scène internationale, en particulier dans le domaine de la virologie. Comme les épidémies au fil du temps, les virus qui les provoquent vont changer et apparaître, mais une chose reste constante: elles influenceront toujours non seulement les relations interpersonnelles, mais conditionneront de nouvelles réalités dans le système des relations internationales.

Cet article vise à mettre en évidence les principales répercussions du nouveau virus COVID-19 sur le système des relations internationales, y compris le Nouvel Ordre Mondial.

Mots-clés: pandémie, impact, virus, état, politique, COVID-19, Nouvel Ordre Mondial.

ВЛИЯНИЕ ПАНДЕМИИ COVID-19 НА НОВЫЙ МИРОВОЙ ПОРЯДОК

В настоящее время мы живем в реальности, обусловленной присутствием вируса COVID-19, который будет иметь как краткосрочные, так и долгосрочные последствия для всей системы международных отношений в целом, а также для поведения отдельных государств, в частности. Именно по этой причине, а еще и потому, что новый вирус имеет динамичную эволюцию во времени и пространстве, необходимо исследовать его воздействие не только с биогенетической точки зрения, но и с точки зрения других областей, включая область международных отношений.

События, которые мы наблюдаем в настоящее время, становятся вызовами в соответствии с изменениями, происходящими на международной арене, особенно в области вирусологии. По мере развития эпидемий, с течением времени вызывающие их вирусы будут меняться и появляться, но одно остается неизменным: они всегда будут влиять не только на межличностные отношения, но также будут обуславливать новые реалии в системе международных отношений.

Данная статья призвана осветить основные отзвуки нового вируса COVID-19 для системы международных отношений, включая Новый Мировой Порядок.

Ключевые слова: пандемия, воздействие, государство, политика, COVID-19, международные отношения, Новый Мировой Порядок.

Introducere

La începutul sec. al XXI-lea, ordinea mondială s-a conturat în jurul unor poli de putere. Noua Ordine Mondială (N O M) (în engl. New World Order - N W O) este un concept introdus în uzul politic de către președintele american George Bush senior în anul 1991 și face referință la o nouă etapă în dezvoltarea relațiilor internaționale [7, p.4], axată pe schimbarea și afirmarea tiparelor de interacțiune dintre entitățile politice pe arena mondială. Pe parcursul istoriei, indivizii și statele au manifestat o preocupare constantă pentru dezvoltarea unui model care ar oferi stabilitatea și predictibilitatea în raporturile cu ceilalți. Dacă e să

examinăm ordinea mondială prin prisma dimensiunii orizontale, adică cea a interacțiunii interstatale, atunci relațiile internaționale pot ceda în fața privilegiilor marilor puteri, care se luptă, impun și modifică tipare de interacțiune și norme de conduită ale sistemului internațional [15, p. 313]. Pe parcursul decadelor, după sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, SUA a devenit liderul internațional care își axează politica pe valorile democratice. Ordinea impusă de Occident suferă modificări. Astfel, aceste modificări sunt condiționate, în primul rând, de:

1. Natura statului este supusă unor transformări. Europa a decis că statutul de stat cu drepturi suverane

încearcă să ducă o „politică loială”. Până în prezent, Europa nu deține toate atributele statale, creând un vacuum în interiorul Uniunii și destabilizând puterea de-a lungul frontierelor sale. În același timp, în unele state din Orientul Apropiat se observă o descentralizare cauzată de conflictele religioase și etnice, ceea ce duce la nesupunerea controlului pe întreg teritoriul statului. În Asia sunt prezente fenomene contradictorii celor existente în spațiul european - se creează și este prezent principiul balanței de putere. Indiferent de legitimitatea acțiunilor, aceste fenomene pot cauza contradicții care ar duce la confruntări deschise.

2. Contradicțiile dintre economia mondială și instituțiile politice, care le și realizează, pierd din influență - fenomen caracteristic pentru ordinea mondială. De asemenea, se observă contradicții între tendința de globalizare a economiei și sistemul politic care se axează pe statul național. În esență, globalizarea economiei a ignorat frontierele de stat. Politica externă le confirmă, cu toate că încearcă să rezolve unele probleme, să unifice scopurile statelor cu scopurile ordinii mondiale, care deseori sunt contradictorii. Această dinamică, pe parcursul a mai multor decade, a asigurat creșterea economică, în pofida crizelor financiare periodice - criza din America Latină din 1980, criza financiară asiatică din 1997, cea din Rusia din 1998, SUA - 2001 și 2007, Europa - 2010, Rusia - 2014.

3. Cea de a treia slăbiciune a Noii Ordini Mondiale rezidă în lipsa unui mecanism de corelare, consultare privind posibila cooperare între marile puteri în domeniile în care sunt prezente stringente probleme mondiale, iar declanșarea pandemiei COVID-19 este un exemplu elocvent. Deseori, caracterul întrunirilor liderilor politici și periodicitatea, frecvența acestora nu contribuie la elaborarea unei strategii pe termen lung. Astfel, procesul respectiv nu permite realizarea unor obiective concrete, doar se axează pe unele întruniri, al căror caracter se transformă în unul formal, axat pe discuțiile tactice [28].

4. Declanșarea pandemiei COVID-19 a scos în relevanță nu doar lacunele statelor slab dezvoltate, dar și a centrelor de putere mondială - SUA, UE, Federația Rusă.

Transformările profunde din ultimele decade de pe arena internațională au contribuit la modificarea NOM. Printre consecințele schimbării NOM se află apariția și expansiunea pandemiei COVID-19 pe întreg mapamondul.

Noile centre de putere care dispun de interese proprii, capabile să le realizeze atât de sine stătător, ca de exemplu SUA, cât și prin cooperare - BRICS, prin crearea alianțelor - NATO, sau prin uniuni - UE, au demonstrat nepregătire în combaterea noului virus. Astfel, urmărind cu atenție transformările în curs de desfășurare pe plan global, observăm că s-a modificat într-un ritm rapid conținutul geopoliticii centrate pe capacitatea statelor de a compartimenta spațiul geografic prin intermediul forței sau influenței condiționate de interesele manifestate în anumite zone.

Pe parcursul ultimelor luni ale anului 2020, gradul înalt de complexitate a formei, structurii și comportamentului noului virus COVID-19, cât și a relațiilor sociale a dat naștere unor dezbateri teoretice active vis-a-vis de esența și impactul acestui virus asupra Noii Ordini Mondiale. Deși se conturează tot mai mult în relațiile internaționale, în mare parte se vorbește despre această realitate: în cercetările din domeniul virusologiei. Încă nu i-au fost în mod explicit analizate toate efectele asupra sănătății individului, cât și nu au fost găsite metodele optime de învingere a acestuia. Spre deosebire de cercetările din domeniul medicinei, în cercetările politologice fenomenului cu referire la pandemia COVID-19, în special a impactului acesteia asupra sistemului de relații internaționale abea i se fac primele încercări de a scoate în relevanță principalele efecte, dar și consecințe pe care le condiționează noul virus.

Tocmai din acest motiv și pentru că acest fenomen cunoaște o dinamică și o evoluție rapidă în timp și

spațiu, apare necesitatea de a face o analiză a impactului pandemiei COVID-19 dincolo de efectele biologice asupra indivizilor și în afara frontierelor medicinei.

Condițiile apariției COVID-19

Una dintre controversele condiționate de virusul COVID-19 se referă la apariția acestuia. În publicațiile de specialitate, dar și în declarațiile unor specialiști în materie virusologică apar teze contradictorii. Noul virus descoperit în China și raportat de autoritățile chineze în cadrul mai multor mecanisme de alertă comună internațională – printre care Inițiativa Globală pentru Diseminarea Informațiilor despre Influenza (Gripă) – face parte din familia coronavirusilor. Această familie, conform specialiștilor în materie virusologică, cuprinde viruși care se găsesc în mod normal la diferite specii de animale precum cămile, vite, pisici sau lilieci. În situații rare, un coronavirus poate trece de la o specie la alta, de la un animal infectat la om, cum a fost cazul îmbolnăvirilor cu SARS sau MERS. Informațiile inițiale din China arătau că un număr considerabil de cazuri de oameni infectați aveau legătură cu o piață de animale vii, unde se comercializau și fructe de mare din orașul Wuhan, în China la sfârșitul anului 2019. Ulterior, răspândirea virusului în mai multe țări și analiza epidemiologică a acestor noi cazuri au arătat că transmiterea are loc și între oameni [2].

La această concluzie au ajuns cercetătorii Academiei de Științe a Chinei. De asemenea, cercetătorii au mai aflat că răspândirea maladiei s-a produs pe cel puțin trei căi. Ei au stabilit că un oarecare „pacient zero” ar fi infectat pe cineva în piața cu pricina, plină de pește și fructe de mare păstrate nu în cele mai bune condiții sanitare, care a reprezentat un mediu favorabil pentru răspândirea printre oameni a virusului ucigaș [13].

Infecția a apărut în decembrie 2019. În unele cazuri erau implicați oameni care lucrau la piața angro

de fructe de mare din Wuhan, un oraș din provincia Hubei. Piața a fost închisă pentru dezinfectare. Pe 21 ianuarie, virusul s-a răspândit și-n orașele mari - Beijing, Shanghai și Shenzhen. Au fost confirmate cazuri și-n provinciile Yunnan, Sichuan, Guangxi și Shandong [21].

Conform poziției oficialilor chinezi, toate indiciile arată că pandemia de coronavirus are origini americane. Deși a erupt în Wuhan, în decembrie 2019, se pare că acest nou virus ar fi ajuns acolo cu ocazia Jocurilor Militare Mondiale, care s-au desfășurat în perioada 18-27 octombrie 2019 în orașul chinez Wuhan. În timpul jocurilor, la care au participat 9.603 de sportivi militari din 104 țări, mai mulți americani au fost spitalizați pentru „pneumonie rară”. Actualmente, se vehiculează „opinii diverse despre originea bolii” [1].

Poziția oficială a Organizației Mondiale a Sănătății arată că noul coronavirus este de origine animală și nu a fost manipulat sau produs într-un laborator [17]. Pandemia COVID-19, care afectează lumea, a lăsat numeroase teorii despre originea acestui virus. Una dintre cele mai ascultate este că acest nou coronavirus a fost creat într-un laborator [5].

Cercetătorii au reușit să stabilească faptul că SARS-CoV-2 (numele virusului care provoacă COVID-19) nu este o invenție umană, ci mai degrabă un produs al naturii, după cum a indicat echipa de cercetare, condusă de infecționistul californian Kristian Andersen. După mai multe analize ale cercetătorilor, echipa a ajuns la „concluzia fermă” că noul virus, potrivit rezultatelor studiilor, are o origine complet naturală [4].

Luis Enjuanes, virolog la Centrul Național pentru Biotehnologie (CSIC) și profesor în cadrul Institutului Pasteur din Paris, a demontat teoria unei presupuse fabricări artificiale de COVID-19 într-o oglindă publică dintr-un laborator. „Am mulți ani și există întotdeauna teorii exotice despre viruși noi, cum ar fi faptul că au venit din spațiu într-un meteorit la 2.000

de grade”, a subliniat el și a adăugat cu ironie „sunt viruși foarte rezistenți”. Există trei motive pentru care acest coronavirus nu poate fi artificial:

1. „Cei care lucrează în inginerie genetică atunci când creează viruși trebuie să facă modificări pentru a tăia și a lipi moleculele, lucru care nu este văzut în noul virus.

2. „Mai mult, asemănarea secvențelor virusurilor cu care s-a lucrat la Wuhan este doar 96% din ceea ce a apărut la om și aceasta este asemănarea genetică pe care omul ar avea-o cu porcul, deci este extrem de improbabilă versiunea că virusul a sărit din laborator la oameni”.

3. „Există un al treilea argument care pare a fi destul de convingător. Nici o țară nu lucrează asupra creării armelor biologice, fără să pregătească mai întâi vaccinul, deoarece acest lucru ar presupune o sinucidere directă. Nici chinezii, nici americanii, nici rușii nu au fost implicați în crearea vaccinului” [22].

Atât în presă, cât și în cadrul discuțiilor există poziții diferite cu referire la apariția acestui virus. Astfel, cunoscutul virolog francez Luc Montagnier, care a câștigat premiul Nobel pentru medicină în 2008, pentru că a descoperit, alături de alți experți, virusul imunodeficienței umane (HIV), a alertat despre originea noului coronavirus care afectează întreaga lume. Într-un interviu acordat pe 16 aprilie 2020, Montagnier și-a prezentat teza conform căreia SARS-CoV-2 are o legătură cu virusul HIV, afirmații care au generat controverse în cadrul comunității științifice [18].

Aceeași poziție este susținută și de către profesorul japonez Tasuku Honjo, conform căruia virusul Corona nu este natural. Având o experiență de peste 40 de ani de cercetări pe animale și viruși, Honjo consideră că noul virus nu este unul firesc. Dacă este firesc, conform poziției lui Honjo, noul virus nu va afecta întreaga lume. Deoarece, în funcție de natură, temperatură capacitatea acestuia este diferită în diferite țări. Dacă virusul ar fi firesc, acesta ar afecta doar țările cu aceeași temperatură ca China. În schimb, se

răspândește într-o țară precum Elveția, la fel cum se răspândește și în zonele deșertate. În timp ce, dacă ar fi firesc, s-ar fi răspândit în locuri reci, dar ar fi murit în locuri fierbinți. Este fabricat și virusul este complet artificial. Lucrez de 4 ani în laboratorul Wuhan din China. Cunosc bine tot personalul acestui laborator. Am sunat pe toți după accidentul cu Corona, dar toate telefoanele lor sunt moarte de 3 luni. Acum se înțelege că toți acești tehnicieni de laborator sunt morți. Pe baza tuturor cunoștințelor și cercetărilor elaborate, Honjo afirmă cu 100% încredere că Corona nu este un virus natural. Nu are proveniența din lilieci, învinuind guvernul chinez de declarații false [19].

Teoria este una dintre posibilitățile multiple, urmărite de cercetători, într-o încercare de a determina originile coronavirusului. Suspiciunile au apărut și pe fondul unei decizii recente a autorităților din China, care au interzis publicarea oricăror studii privind originea virusului care a izbucnit prima dată în Wuhan. Cele care fuseseră publicate anterior, au fost retrase de pe *site*-urile a două universități mari din China. Un alt motiv de suspiciune este și cenzurarea, dispariția chiar a unor medici și oameni de știință chinezi care au atras atenția asupra epidemiei. Conform Reuters, secretarul de stat Mike Pompeo a cerut oficialilor de la Beijing să facă publice toate informațiile deținute și să explice cum s-a răspândit virusul. Generalul Mark Milley, șef al Statului Major al armatei americane, a afirmat, marți, că serviciile de inteligență indică faptul că noul coronavirus cel mai probabil a apărut natural și nu a fost creat într-un laborator din China, dar nu există nicio certitudine în privința niciuneia dintre ipoteze. Președintele Trump și alți oficiali și-au exprimat scepticismul profund privind bilanțul oficial de decese raportat de China de doar circa 3.000 de victime, în timp ce Statele Unite au un bilanț în creștere de peste 20.000. Între 50.000 și 97.000 de oameni ar fi încetat din viață din cauza COVID-19 în China, spun estimările independente citate de cotidianul francez Liberation [20].

Nu există nici o dovadă că virusul ar fi fost „fabricat” într-un laborator și „scăpat” în spațiul public. Aceeași poziție este susținută de către medicul american Trevor Bedford conform căruia mutațiile sesizate la virusul din China reprezintă o evoluție naturală, nu un indiciu al faptului că acesta ar fi creat în laborator. „Dovezi că virusul a suferit unele mutații există, dar sunt legate de o evoluție naturală a virusurilor”, a declarat Bedford la o conferință medicală din Seattle, potrivit Financial Times, citat de Mediafax. *Teoriile conspirației apărute în spațiul public* susțineau că virusul care a apărut în China ar fi fost „construit” într-un laborator secret din Wuhan, orașul cel mai afectat de coronavirus [16]. Indiferent de natura virusului, impactul acestuia asupra vieții umane, a sistemului de relații internaționale este unul enorm. Astfel, la data de 28. 04. 2020 bilanțul pandemiei a ajuns la un total de 3,065 milioane de persoane infectate în toată lumea [10]. Dintre acestea, peste 213 mii și-au pierdut viața [6], iar aproape 923 de mii au fost recuperate [10].

Impactul COVID-19 asupra Noii Ordini Mondiale

Multitudinea de cercetări din ultimul timp, mai mult sau mai puțin desfășurate, mai precise sau mai confuze, a dus la conturarea câtorva poziții cu privire la impactul pandemiei COVID-19 asupra Noii Ordini Mondiale. Astfel, pentru o mai bună comprehensiune a situației prezente la începutul celei de a doua decade a sec. XXI, condiționate de apariția și expansiunea pandemiei COVID-19 pe întreg mapamondul, apare necesitatea de a apela la tezele înaintate de către Tucidide expuse în lucrarea „*Războiul Peloponesian*” scrisă în sec. IV î.e.n. cu referire la impactul epidemiilor asupra sistemului de relații internaționale [23].

Războiul Peloponesian ar fi declanșat crearea noii lumi, care a divizat sistemul internațional în două mari blocuri: „În fruntea unuia se situa Atena o mare putere navală, iar în fruntea celuilalt Lace-

demonia, mare putere militară”. Atena democrată și Sparta aristocrată căutau să rearanjeze alte societăți în termenii propriilor valori politice și sistemului socio-economic. Atena era o democrație; poporul său era energic, îndrăzneț și întreprinzător; puterea sa navală, resursele financiare și imperiul erau în expansiune. Sparta, hegemonul tradițional al grecilor, era o oligarhie, politica sa externă era conservatoare, concentrată doar pe interesele restrânse ale preservării status-quo-ului intern. Având un interes scăzut în ceea ce privește activitatea comercială sau imperiile de peste mări, decade treptat, comparativ cu rivala sa [9]. După părerea lui Tucidide, situații asemănătoare ca cele ale Atenei și Spartei vor apărea în viitor, și acest proces inevitabil se va repeta mereu.

Deși aceste variații și extensii ale modelului de bază a lui Tucidide ridică multe probleme interesante, ele sunt prea numeroase și complexe. În schimb, accentul va fi pus pe contribuția teoriei lui Tucidide, aplicabilitatea sa asupra istoriei moderne, precum și continua sa relevanță pentru dinamica relațiilor internaționale. Argumentul lui Tucidide și credința sa că a descoperit fundamentul dinamicii relațiilor internaționale și rolul războiului hegemonic în schimbarea ordinii internaționale, se poate înțelege doar dacă se are în vedere concepția sa științifică și viziunea sa care a condus la această explicație.

Astfel, Tucidide utilizează ca model de analiză și explicație metoda lui Hipocrate, marele fizician grec. Școala hipocratică afirmă că boala trebuie înțeleasă ca o consecință a acțiunii forțelor naturale și nu ca o manifestare a influențelor supranaturale. Prin observarea atentă a simptomelor și a cursului unei boli, se poate înțelege natura ei. Astfel, o boală poate fi explicată prin recunoașterea caracteristicilor și trasarea dezvoltării sale de la declanșare, trecând prin inevitabilele perioade de criză până la deznoământul final, vindecarea sau moartea. Esențial în acest mod de explicare este evoluția simptomelor și manifestărilor bolii, mai degrabă decât căutarea ca-

uzelor fundamentale, așa cum procedează medicina modernă. Tucidide a scris istoria sa având drept scop demonstrarea faptului că marile războaie sunt fenomene repetabile cu manifestări caracteristice. Asemeni unei boli, un război mare sau hegemonic, prezintă aceleași simptome vizibile și urmează un curs inevitabil. Faza inițială este un sistem internațional relativ stabil caracterizat de o ordonare ierarhică a statelor din sistem. Cu timpul, puterea statelor subordonate începe să crească disproporționat, motiv pentru care aceste state intră în conflict cu statele dominante sau hegemonice din sistem. Luptele dintre cele două state și aliații lor, conduc la o bipolaritate a sistemului, la o criză inevitabilă și în cele din urmă la un război hegemonic. Faza finală va consta în deznodământul războiului în favoarea unei singure părți și stabilirea unui nou sistem internațional care va reflecta o nouă distribuție a puterii în sistem [9].

Cu referire la tezele lui Tucidide, am putea menționa că prezența unei boli cu impact mondial, ca de exemplu prezența virusului COVID-19 la început de secol XXI, are caracteristici similare situației descrise în „Războiul Peloponesian”. Indiferent de poziția actorului geopolitic (în cazul dat a statelor) pe arena internațională, nivelul de dezvoltare, resursele naturale, populație..., în cazul prezenței unei boli, a pandemiei COVID-19, toți actorii s-au confruntat cu o problemă - nepregătirea pentru o astfel de situație. În războiul Peloponesian - textul fondator al teoriei realiste ne amintește de ciuma care a lovit Atena în 430 î.Hr. C., care a ucis aproape o treime din populația vechiului oraș-stat, situație care este similară zilelor noastre [23, p.29].

Cu toate acestea, atunci când apar probleme precum COVID-19, cetățenii caută în primul rând să fie protejați de către stat. De fapt, nu se observă cetățeni care solicită Națiunilor Unite, Uniunii Europene sau oricărei altei organizații multinaționale să-i salveze de coronavirus. În mod clar, cetățeanul american cere ajutor Washingtonului. Ființele umane caută

funcționari publici, au nevoie de informații autoritare și se așteaptă la un răspuns eficient, ceea ce se pare că numai statele le pot da.

Dar eforturile globale? Nu ar fi oare cooperarea internațională mult mai eficientă într-o criză de asemenea amploare? Dar pentru a răspunde, ar fi necesar să ne întrebăm: China a acționat în mod cooperativ sau, mai degrabă, a urmat premisa realistă a ajutorului de sine stătător? Într-un articol recent, St. M. Walt observă că statele rămân actorii centrali din lumea contemporană și că coronavirusul oferă un memento viu.

Un al doilea răspuns ne obligă să ne oprim la acțiunile actorilor statului care interacționează în lume. În primul rând, trebuie să ne referim la ceea ce a făcut China: politica sa vis-a-vis de coronavirus a fost clar realistă. Regimul autoritar chinez a acționat prin centralizarea politicii sale interne și externe, ghidate de principiul realist al autoajutării sau egoismului (o altă premisă realistă).

În Europa, situația s-a dezvoltat de la cetățean - italieni, spanioli și, acum, francezi - care au cerut acțiuni concrete din partea sistemului lor de sănătate publică. Eșecul țărilor din sudul Europei și-a îndreptat privirea spre Germania, statul care sprijină Uniunea Europeană. Administrația Trump este realistă și, în timp de criză, cetățenii săi se adresează automat comandantului său șef.

Sindromul respirator acut sever (SARS), gripa aviară (H5N1) și gripa porcină (H1N1) - răspunsul din paradigma realistă va fi inevitabil tendința spre deglobalizare. Căutarea istorică a unui inamic - în acest caz, cei care au proclamat o lume plană și fără margini - se vor traduce, sub fundamentul realist, în granițe tot mai înalte” [7].

Ne aflăm în fazele incipiente a ceea ce înseamnă a deveni o serie de crize în lanț, care sunt prezente în lumea întreagă. Nu vom putea reveni la nimic asemănător cu normalitatea decât dacă marile puteri vor găsi o modalitate de a coopera și de a gestiona împreună

problemele. Prima fază a fost criza de sănătate din cele mai mari economii ale lumii. Cea care urmează este faza paraliziei economice. SUA pe parcursul primelor 2 săptămâni de impunere a carantinei a pierdut 10 milioane de locuri de muncă, depășind cele 8,8 milioane care s-au înregistrat pe parcursul a 106 săptămâni ale recesiunii 2008-2010.

Italia a intrat în această criză cu cel mai înalt nivel de datorie publică al țărilor din zona euro și a treia cea mai mare (datorie publică) din lume. Italia este doar una dintre numeroasele țări europene cu risc de colaps fiscal. Și acest lucru vine într-o perioadă în care cele mai dinamice economii ale Europei, care adesea oferă fonduri și garanții pentru salvare și mecanisme de sprijin, se confruntă la fel cu problema prezenței COVID-19. Germania, care nu a avut o recesiune serioasă din ultimii 75 de ani, anticipează că economia sa se va contracta cu 5% în anul 2020.

Unii specialiști consideră că în contextul pandemiei COVID-19, va veni „explozia” țărilor în curs de dezvoltare. Până acum, numărul de persoane infectate a fost scăzut în țări precum India, Brazilia, Nigeria sau Indonezia. Acest lucru se datorează probabil faptului că sunt țări mai puțin interconectate de comerț și turism decât lumea dezvoltată. Mai mult, aceste țări au testat relativ puține persoane, menținându-și numărul artificial scăzut. Cu toate acestea, dacă se dovedește că căldura nu împiedică virusul, aceste țări vor fi lovite foarte mult.

Astfel, în condițiile create, vor veni țările petroliere. Chiar dacă lupta dintre Arabia Saudită și Rusia este rezolvată, în acest moment cererea de petrol s-a prăbușit, ajungând pentru prima dată în istorie să scadă până la 10 dolari pe baril. Pentru țări precum Libia, Nigeria, Iran, Irak sau Venezuela, unde veniturile din petrol reprezintă marea majoritate a veniturilor bugetare (cel mai adesea din întreaga economie), scăderea prețului la petrol poate avea un impact catastrofal. Vor fi tulburări politice, refugiați, poate chiar revoluții, la un nivel fără precedent în ultimele decenii, similare

poate cu colapsul URSS. Criză apare în condițiile prăbușirii cooperării globale, iar liderul și organizatorul tradițional al acestor eforturi, Statele Unite, au abandonat complet acest rol [25].

Analizând impactul noului virus asupra sistemului de relații internaționale, unii cercetători scot în reliefanță particularități ale noii realități.

1. China, și nu SUA, este gigantul asiatic căruia în primul rând, i se acordă ajutor. Pornind de la raționamentele conform căruia China este primul focar unde a apărut virusul, prin urmare este și primul stat care a suportat consecințe. Depășind eficient criza, China a demonstrat abilitatea de a de a învinge în această luptă. Procentul de afectați și decedați comparativ cu populația sa de 1, 7 miliarde locuitori este mai mult decât minim, spre deosebire de ceea ce s-a întâmplat în alte zone ale lumii.

2. Neoliberalismul, ca raționalitate, nu mai funcționează. Teza „salvați-vă cine poate” la fel și-a demonstrat ineficiența; în condițiile în care se cer eforturi colective, supremația individului este o mare piedică; cooperarea prevalează asupra concurenței. Piețele nu au capacitatea de a se gestiona singure; nu există o mână invizibilă care să le regleze; nu mai funcționează nici mitul conform căruia agenții privați își obțin beneficiile asumându-și mai multe riscuri.

3. Europa nu mai este o oglindă de imitat. Odată în plus s-a demonstrat că mulți actori geopolitici pierd oportunitatea de a arăta lumii că dispun de capacitatea de a soluționa probleme importante, ca de exemplu pandemia COVID-19. Italia și Spania unde epidemia a ajuns târziu, au fost cele mai afectate de criză. În plus, în faza incipientă, Uniunea Europeană și-a aratat incapacitatea de a coordona acțiuni împotriva stopării pandemiei. Astfel, reieșind din situația creată, conform poziției unor cercetători, spațiul UE s-a arătat că de fapt este o piață economică și monetară unică, dar este departe de a fi un proiect social comun. Reieșind din situația creată, în scopul menținerii controlului asupra pandemiei,

statele europene trebuie să-și axeze politicile asupra calității vieții umane [14].

În ultimele sute de ani, epidemiile au afectat desul de des omenirea. Dacă e să luăm în considerare apariția și letalitatea masivă a bolilor infecțioase pe parcursul secolelor, una dintre „regularitățile” secolului XX împreună cu războaiele sunt pandemiile: de la gripă spaniolă din 1919 la epidemia de Ebola în 1994-1996. Pierderea vieții umane cauzată de viruși depășește 60 de milioane, fără a lua în considerare „decesele fixate” în timp din cauza unor boli virale, cum ar fi SIDA. În raport cu secolul XX, în cele două decenii ale secolului XXI, frecvența epidemiilor a crescut considerabil. Nu există aproape niciun decalaj de la „mini-epidemia” poliomieltică din Asia Centrală și epidemia SARS din primele decade ale sec. XXI [11].

Întârzierile la testare și carantină au fost costisitoare pentru Europa, în special pentru Italia, Spania, Franța și Marea Britanie. Unele state din Asia de Est, au răspuns cu mult mai bine situației. Coreea de Sud, Singapore și Hong Kong au controlat mai eficient răspândirea bolii, datorită unei combinații de măsuri - testare, monitorizare a lanțurilor de infecție și carantină strictă. Pe de altă parte, guvernele au reacționat cu mult mai eficient și mai rapid unde se bucură de încredere din partea societății - iarăși aceiași actori Coreea de Sud, Singapore și Hong Kong și Taiwan.

Reacția Chinei s-a dovedit a fi tipic chineză: ascunderea informațiilor despre răspândirea virusului, un nivel ridicat de control social și mobilizarea masivă a resurselor atunci când amenințarea a devenit evidentă. Turkmenistanul a interzis cuvântul coronavirus, precum și utilizarea măștilor medicale în locuri publice. Viktor Orban din Ungaria a profitat de criză pentru a-și consolida puterea: a dizolvat parlamentul, după ce și-a acordat puteri extraordinare pentru o perioadă nelimitată [17].

Potrivit lui H. Kissinger, în timpul URSS „sarcina de a slăbi confruntarea” a fost un imperativ al tim-

pului, iar acum este „sarcina creării unei noi ordini mondiale”, și „, toate statele ar trebui să participe la procesul de creație, cu convingerea că toate vor avea loc în această ordine mondială”. Revenind la teoria cu referire la „crearea noii ordini mondiale”, H. Kissinger, consideră că „pandemia coronavirusului va schimba pentru totdeauna ordinea mondială”. Această teză este și titlul articolului publicat la data de 5 aprilie 2020. Când pandemia COVID-19 se va termina, instituțiile din multe țări vor fi percepute ca fiind eșuate”, prevede Kissinger, „realitatea este că lumea nu va fi niciodată aceeași după coronavirus”. Astfel, trebuie menționat că epidemia coronavirusului COVID-19 a devenit declanșatorul implementării scenariului despre care fostul secretar de stat american H. Kissinger a vorbit ca fiind inevitabil cu un an în urmă - „slăbirea confruntării” dintre țări pe fundalul unei amenințări comune și „crearea unei lumi noi”.

După cum vedem, „toate statele participă la procesul creării sale”. Care va fi noua ordine mondială după o astfel de „epidemie” globală provocată sau provocată artificial? Aici este necesar să reamintim tezele strategului american – Zb. Brzezinski. Acesta a fost nevoit să admită eșecul conceptului său original că noua ordine mondială va fi construită „împotriva Rusiei, în detrimentul Rusiei și pe epava Rusiei”, teză expusă în „Marea tablă de șah”, scrisă în 1997. La sfârșitul anului 2017, Brzezinski afirma: „Un răspuns geopolitic ideal la criza puterii globale va fi tripla conexiune între Statele Unite, China și Federația Rusă”. De fapt, strategul american a prezis apariția unui triunghi „echilateral (dar nu egal)) între Beijing, Washington și Moscova pe scena politică mondială. Instituțiile mai multor țări nu se încadrează în scenariul înaintat de către Zb. Brzezinski. O serie de țări vor experimenta o adevărată catastrofă atunci când resursele și capacitățile organizaționale nu vor fi suficiente pentru a salva sistemul de stat, populația, moneda națională și integritatea teritorială. Nu sunt

excluse focarele de conflicte armate locale. În astfel de circumstanțe, guvernele vor căuta ajutorul centrelor de putere ale noii ordini mondiale [26].

Consilierul economic al Casei Albe Kevin Hassett a avertizat că șomajul ar putea atinge niveluri care nu au mai fost de la Marea Depresiune, deoarece economia se contractă dramatic, în timp ce companiile din majoritatea regiunilor Statelor Unite rămân închise din cauza pandemiei coronavirusului, relatează CNBC. Conform declarațiilor înaintate de către Hassett, rata șomajului ar putea atinge 16% și că ”următoarele două luni vor fi groaznice” pentru indicii economici. ”Vedem o rată a șomajului care se apropie de ratele pe care le-am văzut în Marea Depresiune”, a declarat Hassett la emisiunea ”This Week.” de la ABC. ”În timpul Marii Recesiuni, am pierdut 8,7 milioane de locuri de muncă în total. Acum înregistrăm această pierdere la fiecare 10 zile”, iar măsurile de izolare adoptate pentru combaterea extinderii coronavirusului ca fiind ”cel mai mare șoc negativ pe care economia SUA l-a cunoscut vreodată”. Conform datelor Biroului pentru buget al Congresului, care prevăd că PIB-ul va scădea cu 5,6% în acest an, iar șomajul până la finele anului 2020 va fi de aproape 12%. [3].

S-ar părea că principala bătălie în acest moment are loc pe piața petrolului. Cu toate acestea, trebuie să înțelegem că aceasta este doar partea vizibilă a aisbergului. Președintele SUA, Donald Trump, nu ar fi dezvoltat o activitate atât de agitată doar din cauza crizei companiilor miniere americane [26].

Profesorul Yuval Noah Harari, autorul volumelor „Sapiens: Scurtă istorie a omenirii”, „Homo Deus: Scurtă istorie a viitorului și 21 de lecții pentru secolul XXI” consideră că supravegherea oamenilor motivată de pandemie „poate crea un sistem totalitar cum nu a mai existat vreodată” [24].

De asemenea, teze cu referire la situația post COVID-19 sunt înaintate de unii globaliști. Astfel, conform poziției acestora, după ieșirea din pandemia de COVID-19, ne vom ciocni cu o lume schimbată.

Actualmente, există o multitudine de predicții expuse de către analiștii de pretutindeni, citați de gazetele politice Foreign Policy și Politico. Astfel, conform poziției multor experți o primă schimbare care ar putea surveni în situația post COVID-19 se referă la *câștigarea de către Naționalism a teritoriului în favoarea internaționalismului*. În rest, centrul de putere al lumii, așa cum era el perceput înainte, se va schimba – nu va mai fi Vestul, ci Estul. Asta (și) fiindcă, relativ la dimensiunea focarelor, statele estice, mai cu seamă Coreea de Sud și Singapoore, au răspuns bine tragediei. Într-o altă notă, pandemia de COVID-19 a fost – și este – mai bine gestionată de statele cu o cultură colectivistă, obișnuite cu situația de a fi „împreună”. Culturile individualiste (SUA, Franța, Germania, Italia, Elveția, Austria, Olanda etc) au clacat. Culturile vestice sunt mai obișnuite să se revolte, să contracareze legile, regulile venite „de sus” (izolarea, de exemplu), fac un mai mare caz din îngrădirea drepturilor și libertăților individuale – chiar și atunci când timpurile o cer. Culturile estice, dimpotrivă.

Cea de-a doua schimbare presupune *sfârșitul globalizării*. Drept argument în favoarea acestei teze ar putea să ne servească manifestarea intenției Statelor Unite de a decupla China de la tehnologia avansată și „inteligenția” (de sorginte americană) pe care le-a oferit.

Nu mai puțină atenție va atrage *apariția noului centrism reprezentat de China*. Parafrazându-l în acest context pe S. Handington, o nouă formă de globalizare, de va veni, va veni dinspre China, în contextul în care Occidentul, în frunte cu SUA, își vor pierde încrederea în comerțul internațional, dar și în maldărul de protocoale de întraajutorare „la vremuri de restriște”, care, în contextul unei urgențe reale, globale, s-au dovedit a fi nimic mai mult decât niște hârtii cu autografe sonore.

Conform poziției lui Ikenberry, profesor la Universitatea Princeton, după orice criză economică, la

ieșirea din pandemia de COVID-19 ne vom trezi în mijlocul unor societăți și mai fragmentate decât astăzi [12]. Vom asista la *formarea unui peisaj ideologic divers, asemănător celui din anii '30- '40 ai secolului trecut*. După un punct de fierbere extrem-naționalist, poate chiar xenofob, de tipul „noi cu noi pentru noi” va avea loc redresarea statelor lumii. De asemenea, situația post COVID-19 va condiționa regândirea funcționării organismelor politice multinaționale precum NATO, ONU sau UE. Pe termen lung, conform poziției lui Ikenberry, țările democratice vor avea de câștigat.

Situația post Covid-19 va avea *repercursiuni asupra sectorului economic*. După coronavirus, corporațiile vor scurta din lanțul de pași și țări în care erau obișnuite să-și gândească și desfășoare afacerile. Vom vedea, se pare, o nouă față a capitalismului caracterizată prin obținerea profiturilor mai mici, dar care vor oferi o stabilitate financiară mai mare.

Conform poziției profesorului Shannon K. O'Neil, expert în relații internaționale, vom fi prezenți la *mai multe intervenții ale statului în sectorul economic*. Prețul forței de muncă din China a crescut oricum, timp în care războiul comercial dintre Beijing și Washington s-a întetit. Plus, în economiile mature, zeci de mii de oameni și-au pierdut locurile de muncă din cauza automatizării și robotizării, iar „banii circulă mai puțin”. Situația de COVID-19 a complicat și mai mult lucrurile: fabricile de producție s-au închis, drept pentru care lanțurile medicale, farmaceutice, alimentare ș.a.m.d. sunt în picaj. În perioada imediat următoare, companiile mici și mijlocii vor ceda o parte din acțiuni statului. Se va crea un altfel de dialog între stat și „privați” [12].

Vor fi create economii mai aproape de casă. Cu o piață financiară care se îngustează pe zi ce trece, experții prognozează un ușor viraj către ceea ce în socialism se numește „economie planificată”. Se preconizează resuscitarea industriilor autohtone, a producției interne. Altfel, foarte probabil e ca în joc să

fie implicați noi investitori, iar cei „vechi” să se retragă. COVID-19 ne-a arătat că patogenii îmbolnăvesc nu doar oameni, dar și economiile”, a formulat Laurie Garrett, jurnalistă, câștigătoare a Premiului Pulitzer. De asemenea, conform poziției lui Garrett „Materia primă se lua dintr-o parte și se transporta în altă parte. Așa funcționa lumea, la secundă, foarte bine orchestrat. În situația post coronavirusului, acest scenariu nu va mai fi valabil.

Un alt aspect care va caracteriza situația post COVID-19 va fi *creșterea neîncrederii în „giganții” politici*. Dacă dribling-ul de învinuire va continua, China și Statele Unite, două mari super-puteri ale lumii (și cele mai afectate de pandemie, exceptând Italia), își vor pierde, încet-încet, credibilitatea [12]. Taxată de presa occidentală drept „incapabilă să ia măsuri în timp real pentru cei 500 de milioane de locuitori ai săi”, nici Uniunea Europeană, spun specialiștii, nu va păși „neîntinată” în lumea post-COVID-19. Vor apărea noi raporturi de forțe între state, va avea loc adâncirea conflictelor dinainte existente iar „istoria va fi scrisă ca de fiecare dată de către învingători”, consideră J. Allen, fost comandant NATO. Actualmente suntem prezenți la „un nou punct zero” care poate rescrie o nouă direcție de dezvoltare a Ordinii Mondiale. Practic, acele state care primele înving criza umanitară, indiferent de statutul lor ante-pandemie, pot da tonul unui nou joc geopolitic.

Nu mai puțin afectat va fi și *sectorul social*. Ne vom îndrepta către universuri personale, comunități, mai mici, mai intime, dar și mai sărace (la propriu). Foarte probabil, industria evenimentelor va trebui reconsiderată: la finele coronavirusului, opțiunea w odstokiană de a-ți petrece timpul liber „la grămadă” cu mii de inși (concerte, festivaluri, etc.) nu va mai fi în vogă. La modă vor fi, în schimb, parcurile, grădinile, pauzele de respirație în spații bucolice. Ferme, saturi, păduri, plaje, zone muntoase – de pe raftul „căzutelor în derizoriu” vor trece, ca înainte vreme, pe cel al favoritelor [12]. Dictatura monotoniei se va

estompa. În fine, potrivit criticului cultural V. Heffernan, din ce în ce mai mulți angajați se vor dezice de lucrul peste program și alte „rețete de succes” din cărțile motivaționale. Omul post-COVID-19 va fi și mai liber, se va îngriji mai mult de sănătate, somn și alimentație [12].

În contextul analizei situației post COVID-19, P. Freedman, profesor de istorie la Yale, adaugă câte ceva și despre *schimbarea obiceiurilor de consum alimentar*: „În Europa și America, restaurantele somptuoase vor pierde teren în fața bistrourilor. Reîncepe epoca gătitului acasă.” Apoi, se așteaptă un război virtual-real „cu cărțile pe față”: între oameni care vor pretinde întoarcerea cvasi-totală la viața fizică, așa cum arăta ea la începutul anilor 2000, când mijloacele digitale nu colonizaseră timpul liber, și grupuri care, dimpotrivă, vor milita pentru continuarea vieții profesionale în online.

În perioada post-coronavirus *va crește gradul de responsabilitate* al indivizilor, dar și a societății, per ansamblu, față de „bunurile comune”. Inteligența artificială, radiațiile, creșterea oceanului planetar, poluarea, dispariția speciilor de plante și animale, virușii de computer și virusurile vor remodela conștiința și responsabilitatea umană față de mediul ambiant. Deja suntem martori ai impactului problemelor globale și consecințele acestora asupra mediului, inclusiv și a vieții umane, probleme pe care va trebui să le înfruntăm împreună. Doar că în situația creată se naște un paradox. Conform tezelor înaintate de către Joseph S. Nye Jr „fiecare țară își va vedea de interesul național, ceea ce va amplifica problemele globale, care vor rămâne ale nimănui [12].

Un impact serios va avea perioada post COVID-19 asupra *sectorului științific*. Coronavirusul va reda omului de știință (doctor, cercetător, inventator, profesor, etc.) podiumul demult pierdut. Adevărul, prin emisarul lui cel mai de văză, știința, va fi din nou la loc de cinste, efectuând lungul exil la marginea unei societăți globale intoxicate de știri false, teorii ale

conspirației, anacronism și literaturizarea faptelor. Analistii anticipează declinul relativismului, „părerismului”, subiectivității – „eu așa cred!” – cu pretenții de argument valid.

Concluzii

Asistăm la o realitate condiționată de prezența virusului COVID-19 care are repercusiuni atât de moment, cât și de durată asupra formării Noii Ordini Mondiale, asupra întreg sistemului de relații internaționale în general, cât și a comportamentului statelor în particular. Tocmai din acest motiv și pentru că noul virus cunoaște o evoluție dinamică în timp și spațiu, este necesară o cercetare a impactului acestuia nu doar din perspectiva biogenetică, dar și din perspectiva altor domenii, inclusiv cel al relațiilor internaționale.

Faptul că opiniile cercetătorilor sunt diferite, este de natură să contribuie la crearea unui tablou integrat cu referire la comportamentul COVID-19 și repercusiunile coronavirusului asupra sistemului de relații internaționale. Evenimentele la care asistăm în prezent sunt provocări pentru a ține pasul cu mutațiile care au loc pe arena internațională. Așa cum pe parcursul timpului epidemiile, virușii care le provoacă se vor schimba și vor apărea, un lucru rămâne constant: mereu acestea vor influența nu doar relațiile interumane, dar vor condiționa noi realități în sistemul relațiilor internaționale.

Bibliografie

1. China dă vina pe SUA pentru pandemia de coronavirus! Totul din cauza Jocurilor Militare Mondiale. Acuzații grave! <https://www.digisport.ro/special/chinezii-dau-vina-pe-americani-pentru-pandemia-de-coronavirus-totul-din-cauza-jocurilor-militare-mondiale-811893>
2. COLINTINEANU, L. Tot ce știm din surse științifice despre noul virus din China. <https://romania.europalibera.org/a/tot-ce-%C8%99tim-din-surse->

%C8%99tiin%C8%9Bifice-despre-2019-ncov-noul-virus-din-china/30400414.html

3. Consilier al Casei Albe: Șomajul din SUA se va apropia de nivelul atins în timpul Marii Depresiuni. <https://deschide.md/ro/stiri/externe/65185/Consilier-al-Casei-Albe-%C5%9Eomajul-din-SUA-se-va-apropia-de-nivelul-atins-%C3%AEn-timpul-Marii-Depresiuni.htm?fbclid=IwAR0zlaRDikB9U5vLLNT5L27ZHxTUIyx4DN2HzQdFHUCWlyg7tbAYeH3V4Fk#.XqaHVvASODg.facebook>

4. Coronavirus | “No es una creación de laboratorio”: cómo un grupo de científicos logró demostrar el origen natural del virus que causa covid-19. <https://www.bbc.com/mundo/noticias-52140543>

5. Coronavirus: 2 razones por las que su origen no está en un laboratorio. <https://www.redaccionmedica.com/secciones/sanidad-hoy/coronavirus-razones-origen-no-esta-laboratorio-2356>

6. COVID-19. Situational Report 28 April 2020. The Global Fund. https://www.theglobalfund.org/media/9596/covid19_2020-04-28-situation_report_en.pdf?u=637236865750000000

7. Def Online. Una mirada realista en tiempos de pandemia. https://defonline.com.ar/una-mirada-realista-en-tiempos-de-3andemia/?fbclid=IwAR0hz7E_JLM-Psc97B2wpZF74kbSsuUGRW7gYWi1jcH8JyDn-JQRcvSgW7I

8. El nuevo orden mundial. Principales conflictos a fines del XX y principios del XXI. În: <https://prezi.com/.../unidad-15-el-nuevo-orden->

9. GILPIN, R. Teoria războiului hegemonic. file:///C:/Users/User/Downloads/kupdf.net_tucidide-razboiul-hegemonic.pdf

10. (GRAFIC) Bilanțul pandemiei de coronavirus vine cu vești tot mai bune: Cele mai puține cazuri de infectare de la sfârșitul lunii martie. <https://cotidianul.md/2020/04/28/grafic-bilantul-pandemiei-de-coronavirus-vine-cu-vesti-tot-mai-bune-cele-mai-putine-cazuri-de-infectare-de-la-sfarsitul-lunii-martie/?fbclid=IwAR3dE04HnJQ43P2XM-FS0Bn-5-hiYKQd8Eb6Uk1x5pkehD1tbf17Y7jozCis>

11. HUTSCHENREUTER, A. ¿Van a cambiar las relaciones internacionales después de la pandemia? <https://www.facebook.com/notes/la-pol%C3%ADtica-exterior-rusa-despu%C3%A9s-de-la-guerra-fr%C3%ADa/van-a>

cambiar-las-relaciones-internacionales-despu%C3%A9s-de-la-pandemia/2848317171961018/

12. IVASCU, M. Cum va arăta lumea după COVID-19? 12 previziuni ale analiștilor globali. https://a1.ro/premium/cum-va-arata-lumea-dupa-covid19-previziunile-analistilor-globali-id974810.html?utm_source=observator.tv&utm_campaign=Cross+Promo&utm_medium=Recomandare+pe+A1&_ga=2.185316128.821112433.1585478914-580419201.1577985795&fbclid=IwAR3OqCCnBXwkmQGcaYZI3M8-wP041zRRE-O21UpT8Zs1RKLMRU5cAHCYowbI

13. În sfârșit a devenit clar: Cum a ajuns să se răspândescă virusul ucigaș din China. <https://sputnik.md/world/20200223/29289896/Cum-ajuns-raspandescavirusul-ucigas-China.html>

14. MANCILLA, A.S. Siete lecciones geopolíticas en tiempo de coronavirus. https://www.celag.org/siete-lecciones-geopoliticas-en-tiempo-de-coronavirus/?fbclid=IwAR3ECfe8m5m9dS7TpKmv2pZMwhgLPkj176cEVc_Lk9mQaC0TcOhTCmJTTrmw

15. MIROIU, A., UNGUREANU, R. Manual de Relații Internaționale. Iași: POLIROM, 2006, 350 p.

16. Oamenii de știință au demontat teoria conspirației conform căreia virusul din China ar fi fost „fabricat”. <https://www.digi24.ro/stiri/externe/mapamond/oamenii-de-stiinta-au-demontat-teoria-conspiratiei-conform-careia-virusul-din-china-ar-fi-fost-fabricat-1260769>

17. OMS: Noul coronavirus nu a fost manipulat sau produs într-un laborator. <https://romania.europalibera.org/a/oms-noul-coronavirus-nu-a-fost-manipulat-sau-produs-intr-un-laborator/30568041.html>

18. Premio Nobel de Medicina asegura que el coronavirus fue creado en un laboratorio. <https://www.semana.com/mundo/articulo/premio-nobel-de-medicina-asegura-que-el-coronavirus-fue-creado-en-un-laboratorio/665407>

19. Profesorul japonez dr. Tasuku Honjo: Coronavirusul nu este natural. https://www.amosnews.ro/profesorul-japonez-dr-tasuku-honjo-coronavirusul-nu-este-natural-2020-04-26?fbclid=IwAR255KFGqAXUzSydS6Nhvfb911fuByWUwLidi_RvKLryAwsDSJesRrnGb0

20. Statele Unite investighează posibilitatea ca noul coronavirus să fi pornit dintr-un laborator din China. <https://romania.europalibera.org/a/statele-unite-exploreaza-posibilitatea-ca-noul-coronavirus-sa-fi-pornit-dintr-un-laborator-din-china/30558448.html>

21. Tot ce știm până acum despre coronavirusul din China. <https://www.vice.com/ro/article/3a8ny5/coronavirusul-din-china>

22. Tres razones que demuestran que el COVID-19 no es un virus creado en un laboratorio de China https://www.antena3.com/noticias/sociedad/por-que-el-covid-19-no-es-un-virus-creado-en-un-laboratorio-de-china_202004215e9eb21e3ba5b40001d4ba16.html

23. Thucydides. Războiul Peloponesiac. Editura științifică. București, 1966, 780 p.

24. Yuval Noah Harari: Supravegherea oamenilor motivată de pandemie „poate crea un sistem totalitar cum nu a mai existat vreodată”. <https://www.digi24.ro/stiri/externe/mapamond/yuval-noah-harari-supravegherea-oamenilor-motivata-de-pandemie-poate-crea-un-sistem-totalitar-cum-nu-a-mai-existat-vreodata-1296659?fbclid=IwAR0wh6E-B32IoKWsfchly8oxQ6Qs4IVuAPIv3OeaW231z18O-YeAxHfiaOs>

25. ZAKARIA, F. El coronavirus es solo la primera crisis. Estas son las cuatro que la seguran. https://blogs.elconfidencial.com/mundo/el-gps-global/2020-04-06/coronavirus-eeuu-zakaria-tesis_2533840/?fbclid=IwAR1S_drEkeqy5AbtPD0WuY4_EEjYk1yr3YwkcGGmcSHX-cl8AQxjs4IDYXTk

26. Посткоронавирусный мировой порядок и «новый триумvirат» Си — Трамп — Путин. <https://eodaily.com/ru/news/2020/04/06/postkoronavirusnyy-mirovoy-poryadok-i-novyy-triumvirat-si-tramp-putin?fbclid=IwAR0cFNpk68d1iXL7JxQjYUILFPFZL6t2aFez2OW0nSTHWiC5n6z72jTHHik>

27. РОДРИК, Д. Covid-19 существенно не изменит мир, а усилит и закрепит уже существующие тренды. <https://www.ipg-journal.io/regiony/mir/statja/show/novyi-mir-posle-pandemii-1036/>

28. ХИЛ, К. Конец нового мирового порядка. În: <http://www.Globalaffairs.ru/global-processes/Kak-skonstruirovat-Novyi-mirovoi-poryadok-16911>

